

ВЫХАВАННЕ ЛЮБОВІ ДА РОДНАЙ МОВЫ Ў ДЗЯЦЕЙ СТАРЭЙШАГА ДАШКОЛЬНАГА ЎЗРОСТУ (НА ПРЫКЛАДЗЕ ГУЛЬНІ-ДРАМАТЫЗАЦЫІ)

Уводзіны. Сёння праблема выхавання любові да роднай мовы актуальная. Вялікая палова насельніцтва нашай краіны рускамоўная. Мова — наша культурная спадчына. Фундамент маўленчага развіцця дзіцяці закладваецца ў дашкольным перыядзе. Пад уплывам гаворкі фарміруецца свядомасць, перакананні, інтэлектуальныя, маральныя, эстэтычныя пачуцці, фарміруецца воля і характар.

Маўленчае развіццё дашкольнікаў у Беларусі адбываецца ў спецыфічнай сацыялінгвістычнай сітуацыі руска-беларускага блізкароднаснага двухмоўя. Праблема білінгвізма асвятлялася ў працах шэрагу айчынных і замежных аўтараў. Вялікі ўклад у развіццё тэорыі і практыкі праблем навучання беларускай мове дашкольнікаў у сітуацыі білінгвізму ўнесла Н. С. Старжынская [1, с. 36].

У жыцці дашкольніка гульня з'яўляецца вядучым відам дзейнасці. Асабліва багатымі для творчасці з'яўляюцца гульні-драматызацыі, якія могуць зрабіць эфектыўны ўплыў на развіццё гаворкі дзяцей. У нашым даследаванні мы звяртаем асабліва ўвагу на важнасці сувязі выхавання любові да роднай мовы, развіцця маўлення старэйшага дашкольніка і гульні-драматызацыі.

Праблема даследавання — пошук сродкаў і метадаў, якія эфектыўна ўплываюць на працэс выхавання любові да роднай мовы ў дзяцей старэйшага дашкольнага ўзросту.

Мэта нашага даследавання — вызначыць ролю гульні-драматызацыі ў выхаванні любові да роднай мовы ў двухмоўных дзяцей старэйшага дашкольнага ўзросту.

У адпаведнасці з мэтай былі пастаўлены наступныя задачы даследавання: вывучыць і прааналізаваць навукова-метадычную і псіхалага-педагагічную літаратуру па праблеме даследавання; вызначыць ролю гульні-драматызацыі ў старэйшым дашкольным узросце; абгрунтаваць сродкі і метады правядзення гульні-драматызацыі для выхавання любові да роднай мовы ў старэйшых дашкольнікаў; дыягнаставаць узровень развіцця роднай мовы ў старэйшых дашкольнікаў праз гульні-драматызацыі.

Асноўная частка. У выніку аналізу псіхалага-педагагічнай літаратуры па праблеме даследавання можна зрабіць наступныя вынікі. Праблема засваення роднай мовы ў дашкольнікаў была шматбакова асветлена ў працах айчынных псіхологаў, метадычныя аспекты ў вобласці псіхалінгвістыкі, тэорыі засваення роднай мовы дзяцей старэйшага дашкольнага ўзросту досыць адлюстраваны ў працах сучасных навукоўцаў. Пытанні, звязаныя з арганізацыяй і метадыкай тэатралізаванай дзейнасці, шырока пададзены ў працах айчынных педагогаў, навукоўцаў, метадыстаў — Н. Карпінскай, Л. Фурмінавай, Л. Варашніной і інш. Гульня-драматызацыя спрыяе развіццю творчых здольнасцей і пазнавальнай актыўнасці дзяцей. Яна з'яўляецца эфектыўным сродкам у авалоданні старэйшымі дашкольнікамі роднай мовай; праз гульні-драматызацыю ў дзяцей абуджаецца цікавасць да культуры беларускага народа.

Даследча-практычная праца па даследаванні выхавання любові да роднай мовы ў дзяцей старэйшага дашкольнага ўзросту, праводзілася на базе дзяржаўнай установы адукацыі «Яслі-сад № 114 г. Магілёва». Даследаваннем было ахоплены 30 дзяцей (15 дзяцей кантрольнай групы і 15 эксперыментальнай). Даследаванне складалася з трох відаў эксперыменту: канстатуючы, фарміруючы, кантрольны.

Канстатуючы эксперымент складаўся з трох этапаў і ўключаў наступныя задачы: вывучэнне практыкі працы выхавальнікаў дашкольнай адукацыі па пытаннях выхавання любові да роднай мовы ў дзяцей старэйшага дашкольнага ўзросту сродкамі гульні-драматызацыі, аналіз вучэбнай праграмы, метадычнай літаратуры, планаў выхавальнікаў дашкольнай адукацыі; дыягностыка дзяцей старэйшага дашкольнага ўзросту; анкетаванне бацькоў па пытаннях выкарыстання гульні-драматызацыі як сродка выхавання любові да роднай мовы. На першым этапе канстатуючага эксперыменту мы вывучалі досвед працы дашкольнай установы па праблеме даследавання. На другім эксперыментальнай частцы нашага даследавання мы скарысталі серыю заданняў з метадыкі Н. С. Старжынскай для выяўлення асаблівасцей развіцця маўлення дзяцей дашкольнага ўзросту [2, с. 98—10].

У задачы даследавання ўваходзіла: вызначыць узровень развіцця слоўніка дзяцей старэйшага дашкольнага ўзросту; вывучыць звязнае маўленне дзяцей шостага года жыцця; вызначыць узровень паспяховасці выканання заданняў метадыкі па дыягностыцы звязнага маўлення дзяцей; выявіць асаблівасці маналагічнай гаворкі дзяцей старэйшага дашкольнага ўзросту. Выкарыстоўваліся наступныя заданні: расказ па серыі сюжэтных малюнкаў (дзеці павінны былі развіць сюжэтную лінію па серыі малюнкаў, аб'ядноўваю часткі выказвання рознымі тыпамі сувязі); пераказванне беларускай народнай казкі «Не сілай, а розумам» (для вывучэння ўзроўня развіцця гаворкі дзяцей выкарыстоўвалася метадыка «пераказвання тэксту»); апісанне вожыка па малюнку (дзецям быў прапанаваны малюнак дзеля разгляду і далейшага апісання вожыка).

Для атрымання агульнай ацэнкі за ўсю серыю балы за расказ па сюжэтных малюнках, пераказванне і апісанне складаліся і ўяўляліся ў працэнтным выразе. Такім чынам, у эксперыментальнай групе высокі ўзровень навучанасці роднай (беларускай) мове дэманструюць 13% дзяцей, у кантрольнай 20%. Да дастатковага ўзроўню ў

экспериментальнай групе адносяцца 34% дзяцей, а ў кантрольнай — 27%. На сярэднім узроўні 53% дзяцей у эксперыментальнай і кантрольнай групах.

Наступнай часткай дыягностыкі стала вывучэнне гульнявых пазіцый дзіцяці ў гульнях-драматызацыях з выкарыстаннем эцюдаў і практыкаванняў. Даследнікамі А. Г. Гагаберыдзэ, В. В. Сонцавай была прынята класіфікацыя гульнявых пазіцый дашкольнікаў: дзіця-рэжысёр, дзіця-акцёр, дзіця-глядач, дзіця-дэкаратар [3, с. 76—85]. Зыходзячы з гэтых характарыстык была праведзена дыягностыка гульнявых пераваг дашкольнікаў у гульнях-драматызацыях з выкарыстаннем эцюдаў і практыкаванняў на выяўленне акцёрскіх уменняў. У гульнях-драматызацыях дзеці займаюць наступныя пазіцыі: усе дзеці ў абедзвюх групах «гледачы» — 30 чалавек, сярод іх у эксперыментальнай групе «глядач—акцёр» — 8 чалавек, «глядач—акцёр—рэжысёр» — 3 чалавек і выяўная пазіцыя толькі «глядач» — 4 чалавекі. У кантрольнай групе «глядач—акцёр» — 7 дзяцей, «глядач—акцёр—рыжэсёр» — 5 і толькі «глядач» — 3 чалавекі.

На канстатуючым этапе эксперыменту для атрымання першапачатковых уяўленняў пра двухмоўных дзяцей было праведзена анкетаванне бацькоў. Анкетаванне дазволіла выявіць, што ўнутры сям'і чытанне літаратуры на беларускай мове не з'яўляецца прырытэтным, перавага аддаецца рускай мове.

У гульнях-драматызацыях дзеці выяўляюць свае ўражанні пра літаратурныя творы, у мастацкіх выявах перадаюць яго персанажаў, перадаюць розныя падзеі, якія адбываюцца ў творы [4, с. 245].

На фарміруючым этапе эксперыменту была пастаўлена мэта: сфарміраваць тыя веды, уменні, навыкі, якія дзеці засвоілі раней, высветліць, як дзеці засвойваюць новы матэрыял на занятках з выкарыстаннем гульняў-драматызацыі і нацыянальнага матэрыялу, выхоўваць любоў да роднай (беларускай) мовы.

Для вырашэння вышэй пералічаных задач з дзецьмі старэйшага дашкольнага ўзросту на прыкладзе нацыянальнага фальклору і беларускай мастацкай літаратуры былі праведзены наступныя мерапрыемствы: гульня-драматызацыя аўтарскай казкі «Як ліса гаспадыняй у дзедка была»; выразнае чытанне вершаў пра Беларусь; інсцэнаванне па вершы Артура Вольскага «Захварэў парсючок»; занятка па развіцці эмацыйнай сферы старэйшых дашкольнікаў.

Пад канец фарміруючага этапу эксперыменту ўзрасла колькасць дзяцей, якія імкнуцца выявіць ініцыятыву на занятках па фальклору і мастацкай літаратуры. Для вызначэння ўзроўня развіцця слоўнікавага запasu і звязнага маўлення дзяцей старэйшага дашкольнага ўзросту ў эксперыментальнай і кантрольнай групах была праведзена паўторная дыягностыка і былі скарыстаны віды заданняў аналагічныя першым.

Намі былі супастаўлены вынікі, атрыманыя напачатку канстатуючага этапу эксперыменту, з вынікамі, атрыманымі пад канец фарміруючага эксперыменту. Па паказчыках эксперыментальная група павялічыла дастатковы ўзровень ведаў на 19%, а высокі на 14%. Кантрольная група павялічыла толькі дастатковы ўзровень ведаў на 13%. Высокі ўзровень застаўся такім жа. На 13% эксперыментальная група апярэдзіла кантрольную. Далей у паўторным даследаванні была праведзена дыягностыка гульнявых пераваг дашкольнікаў у гульнях-драматызацыях. У эксперыментальнай групе было выяўлена, што ў гульнях-драматызацыях дзеці займаюць наступныя пазіцыі: усе дзеці ў групе «гледачы» — 10 чалавек, сярод іх «глядач—акцёр» — 8 чалавек, «глядач—акцёр—рэжысёр» — 7 чалавек. У кантрольнай групе: усе дзеці ў групе «гледачы» — 10 чалавек, сярод іх «глядач—акцёр» — 9 чалавек, «глядач—акцёр—рэжысёр» — 5 чалавек, выяўная пазіцыя глядач — 1 чалавек.

Аналіз вынікаў эксперыментальнай групы да і пасля фарміруючага эксперыменту наглядна сведчыць пра эфектыўнасць выкарыстання гульняў-драматызацыі ў выхаванні цікавасці і любові да роднай мовы. Дзякуючы скарыстаным формам працы: чытанне мастацкай літаратуры, разгледжванне ілюстрацый да літаратурных твораў, самастойная мастацкая дзейнасць, гульнявыя практыкаванні на развіццё вобразнай выразнасці, практыкаванні па развіцці інтанацыйнай выразнасці маўлення, эксперыментальная група палепшыла свае вынікі. Працэнт дзяцей з сярэднім узроўнем развіцця зменшыўся. Адапаведна колькасць дзяцей з дастатковым і высокім узроўнем развіцця значна павялічылася.

Заклучэнне. У ходзе даследавання намі была вывучана актуальнасць праблемы выхавання любові да роднай мовы ў дзяцей старэйшага дашкольнага ўзросту. З чаго можна прыйсці да такога заключэння:

– выхаванню цікавасці да роднай (беларускай) мовы ў двухмоўных дзяцей спрыяе выкарыстанне педагогічна граматычна падабраных сродкаў і метадаў працы;

– моўная перавага двухмоўных дзяцей злучана з іх моўна-практычнай дзейнасцю, гэта і з'яўляецца асновай выхавання любові да роднай мовы ў старэйшым дашкольным узросце;

– падчас заняткаў з выкарыстаннем гульняў-драматызацыі, эмацыйны, псіхічны і дзейнасны крытэры дазваляюць праслядзіць дынаміку выхавання любові да роднай (беларускай) мовы і выявіць узроўні іх сфарміраванасці — нізкі, сярэдні, дастатковы, высокі;

– аналіз доследна-эксперыментальнай працы па выхаванні любові да роднай мовы праз гульні-драматызацыі даказалі каштоўнасць у вырашэнні задач, злучаных з выхаваннем любові да беларускай мовы;

– у сувязі з тым, што ў дашкольнай установе, дома і ў штотдзённым жыцці большасць дзяцей у гутарцы з аднагодкамі і дарослымі скарыстаюць галоўным чынам рускую мову, гэта не стварае перадумоў для засваення дзецьмі роднай мовы.

Такім чынам, кампетэнтная педагогічная праца, заснаваная на выкарыстанні на занятках гульняў-драматызацый, спрыяе стварэнню псіхалагічна спрыяльнай атмасферы для выхавання любові да роднай мовы і пераадолення моўнага бар'ера ў дзяцей.

Галоўным у нашым даследаванні было выклікаць жаданне мець зносіны на роднай беларускай мове. І ў гэтым нам дапамагаюць гульні-драматызацыі.

Спіс цытаваных крыніц

1. Шылько, Т. Білінгвістычная асоба ва ўмовах дашкольнай установы / Т. Шылько // Пралеска. — 2004. — № 1. — С. 35—37.
2. Старжинская, Н. С. Учим детей рассказывать : пособие для педагогов дошк. учреждений / Н.С. Старжинская, Д. Н. Дубинина, Е. С. Белько; под ред. Н. С. Старжинкой. — Минск : Адукацыя і выхаванне, 2003. — 143 с.
3. Маханёва, М. Д. Театрализованные занятия в детском саду : пособие для работников дошкольных учреждений / М. Д. Маханёва. — Москва : Сфера, 2004. — 128 с.
4. Старжинская, Н. С. Методыка развіцця роднага маўлення : вучэб. дапаможнік / Н. С. Старжинская. — Мн. : Універсітэцкае, 1998. — 287 с.

УДК 745:159.923.2—053.4

О. И. Расолько

Учреждение образования «Белорусский государственный педагогический университет имени Максима Танка», Минск

НЕТРАДИЦИОННЫЕ ПОДХОДЫ К ИСПОЛЬЗОВАНИЮ ИГРУШЕК ИЗ БУМАГИ В ОБРАЗОВАТЕЛЬНОМ ПРОЦЕССЕ УЧРЕЖДЕНИЯ ДОШКОЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ

Введение. Ещё в XIX веке складывание бумаги как мощный педагогический приём рекомендовал немецкий гуманист Ф. Фрёбель. В России мощный толчок развитию отечественного искусства оригами дали две общественные организации — Московский и Петербургский центры оригами, созданные в 1989 и 1991 годы соответственно. Это искусство, привлекающее и взрослых, и детей, уже давно перешагнуло границы своей родины, получив широкое распространение во многих странах. Свидетельство тому — различные представительные выставки, центры оригами. Знаменитые бумажные журавлики, выполненные способом оригами, стали символом движения против атомной войны. Этим журавликов делают дети всего земного шара и присылают японским сверстникам, выражая тем самым свою солидарность в борьбе за мир. И каждый год в честь международной акции «Волна мира» в небо Хиросимы взлетают сотни тысяч бумажных журавликов. А как вечный символ протеста против войны возвышается журавлик на памятнике в мемориальном парке Мира в Хиросиме.

Развитие отечественного оригами происходит быстро и буквально на глазах. Оригами нашло применение в промышленности, архитектуре, дизайне и даже медицине — как хорошее психотерапевтическое средство. Модульный принцип позволяет создавать самые разнообразные формы, например, он используется в космонавтике для организации плоскостей солнечных батарей, которые должны занимать минимальный объём и быстро раскрываться в открытом космосе.

Основная часть. Занятия оригами являются нетрадиционными для детского сада. При этом развивающий потенциал оригами настолько велик, что его трудно переоценить. Необходимо отметить многоплановость и разносторонность этого потенциала, выходящего за пределы собственно изобразительной деятельности, в рамках которой обычно проводятся подобные занятия. В процессе изготовления игрушек оригами осуществляется реализация принципа развивающего обучения. Занятия предполагается проводить, опираясь на особенности ведущей деятельности дошкольника и зону ближайшего развития, используя элементы логического мышления, моторных компонентов мыслительной деятельности, вербализацию, применяя целостный, комплексный подход к решению поставленных обучающих и развивающих задач. Спектр последних очень широк, они направлены на развитие сенсорики, восприятия, памяти, произвольного внимания, мелкой моторики, что в значительной степени активизирует становление психических процессов ребёнка, способствует формированию познавательных функций и развитию интеллекта в целом. Но самым важным с точки зрения современной педагогики является то, что занятия направлены главным образом на эстетическое, эмоциональное и духовное развитие ребёнка, то есть способствуют личностному росту, формируют гуманистическую направленность, позитивную жизненную позицию.

Конструирование и игра — генетические источники творчества детей дошкольного возраста [2, с. 35]. Современные исследования показали, что занятия оригами являются действенным средством для развития возраста мелкой моторики рук, играют большую роль в развитии эмоционально-волевой сферы ребёнка. Дети, занимающиеся оригами, приобретают такие качества, как усидчивость, целеустремлённость, развивают собственный творческий потенциал, для таких дошкольников характерно желание творить и быстро получать результат своих действий (В. Г. Нечаева, З. В. Лиштван). Для того чтобы сделать поделку, ребёнку необходимо запомнить последовательность её изготовления, приёмы и способы складывания. Всё это стимулирует и развивает память, совершенствует трудовые умения ребёнка, формирует культуру труда. Кроме того, поделки можно включать в ролевые игры, инсценировки сказок, что позволяет развивать коммуникативную сферу ребёнка.

Современные дети, получающие большой поток информации, чаще стали интересоваться иностранными сказками, мультфильмами. Забываются наши добрые русские и белорусские народные сказки, имеющие глубинный смысл, воспитывающие любовь к русскому слову. Поэтому одной из важнейших задач является возрождение интереса к народному творчеству. Эту задачу поможет решить увлечение детей оригами. Из обычного листа бумаги можно сотворить целый мир. Фигурки — символы, и это даёт возможность ребёнку додумать их, пофантазировать. Русские куклы были тоже довольно условны, почти безлики. И это позволяло ребёнку самому наделять их определёнными качествами [1, с. 28].